

Idiomatic expressions of the English and Uzbek languages and their national-cultural peculiarities

Bagila KIDRALIEVA¹

M. Auezov South Kazakhstan University

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2024

Received in revised form

10 November 2024

Accepted 25 November 2024

Available online

25 December 2024

Keywords:

phraseological unit,
national-cultural
characteristics,
language and culture,
Uzbek language,
English language,
Russian language,
translation,
cultural differences.

ABSTRACT

This article explores the phraseological units in English, Uzbek, and Russian languages and their national-cultural characteristics. A phraseological unit is a combination of words or expressions that form an independent meaning without interacting with other elements of the language. The national culture expressed through phraseological units reflects the unique worldview, history, customs, and psychology of each nation. The article also analyzes phraseological units, providing examples that help deepen the understanding of each language's culture. By analyzing phraseological units, one can gain a broader understanding of the psychology, customs, and origin of each nation. The aim of this scientific work is to identify national-cultural peculiarities through phraseological units and to highlight the difficulties in their translation.

2181-3701/© 2024 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol2-iss6/S-pp165-169>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Ingliz va o'zbek tillari frazeologizmlari va ularning milliy-madaniy o'ziga xosliklari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

frazeologizm,
milliy-madaniy xususiyat,
til va madaniyat,
o'zbek tili,
ingliz tili,
rus tili,
tarjima,
madaniy tafovut.

Ushbu maqolada ingliz, o'zbek va rus tillaridagi frazeologizmlar va ularning milliy-madaniy xususiyatlari o'rganiladi. Frazeologizm – bu birikmalar yoki ifodalar bo'lib, ular tilning boshqa elementlari bilan muomala qilmasdan mustaqil ma'no hosil qiladi. Milliy madaniyatning frazeologizmlar orqali ifodalanganligi, har bir xalqning o'ziga xos dunyoqarashi, tarixi, urf-odatlar va psixologiyasi aks etadi. Maqolada shuningdek, frazeologizmlar tahlil qilinadi va har bir tilning madaniyatini yanada chuqurroq tushunishga yordam

¹ Teacher, M. Auezov South Kazakhstan University. E-mail: Jemima220584@gmail.com

beradigan misollar keltiriladi. Frazеologizmni tahlil qilish orqali har bir millatning psixologiyasi, urf-odatlar va kelib chiqishi haqida kengroq tasavvurga ega bo'lish mumkin. Ushbu ilmiy ishning maqsadi frazeologizmlar yordamida milliy-madaniy o'ziga xosliklarni aniqlash va ularning tarjima qilishdagi qiyinchiliklarini yoritishdir.

Фразеологизмы английского и узбекского языков и их национально-культурные особенности

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

фразеологизм,
национально-культурная
особенность,
язык и культура,
узбекский язык,
английский язык,
русский язык,
перевод,
культурные различия.

В данной статье рассматриваются фразеологизмы на английском, узбекском и русском языках, а также их национально-культурные особенности. Фразеологизм – это сочетания слов или выражения, которые образуют самостоятельное значение без взаимодействия с другими элементами языка. Через фразеологизмы выражается национальная культура, отражающая уникальный взгляд каждого народа на мир, его историю, обычаи и психологию. В статье также проводится анализ фразеологизмов, приводятся примеры, которые помогают более глубоко понять культуру каждого языка. Анализ фразеологизмов позволяет более широко представить психологию, обычаи и происхождение каждой нации. Цель данной научной работы – выявить национально-культурные особенности с помощью фразеологизмов и осветить трудности их перевода.

KIRISH

Frazеologizm, tilshunoslikda tilning eng murakkab va boy qismlaridan biri hisoblanadi. Bu iboralarning ma'nosi ko'pincha so'zlarning o'z ma'nosidan farq qiladi, lekin ular tildagi o'ziga xos qatlamni tashkil etadi. Frazеologizmlar turli madaniyatlar, tarixiy jarayonlar va milliy qarashlarning aksidir. Har bir til o'zining frazeologik birikmalari orqali xalqining dunyoqarashini, tarixini, an'alarini va qadriyatlarini ifodalaydi. Ingliz va o'zbek tillari hamda ularning frazeologizmlarini taqqoslash, har ikki xalqning madaniy o'ziga xosliklarini va tilda qanday qilib tarixi aks etganini anglash imkonini beradi. Ingliz va o'zbek tillarining frazeologizmlari va ularning milliy-madaniy o'ziga xosliklarini tahlil qilish, ikki tilning madaniy merosi va mantiqiy tuzilishini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Frazеologizm – bu grammatik jihatdan bir butun, lekin leksik jihatdan bir nechta so'zdan iborat bo'lgan ibora yoki tarkibdir. Ular tilning o'ziga xos xususiyatlari va tarixiy madaniyati bilan bog'liq bo'ladi. Ingliz tilidagi frazeologizmlar ko'pincha umumiy va global qadriyatlar bilan bog'liq bo'ladi, chunki ingliz tili dunyoning ko'plab hududlarida qo'llaniladi. Ingliz tilida ishlatiladigan frazeologizmlar tez-tez to'g'ridan-to'g'ri ma'noda bo'lmaydi va ular anglash uchun aniq madaniy kontekstni talab qiladi. Misollar:

"A piece of cake" – bu ibora *"o'ynash uchun oson"* degan ma'noni anglatadi. Bu frazeologizm, ehtimol, inglizlarning pishirish san'ati va shirinliklarni qadrlashlari bilan bog'liqdir.

"To break the ice" – bu ibora, odatda, biror narsani boshlash yoki odamlar o'rtasidagi muammolarni hal qilishni anglatadi.

O'zbek tilidagi frazeologizmlar, o'z navbatida, o'zbek xalqining tarixiy, ijtimoiy va madaniy an'analariidan kelib chiqadi. O'zbekcha frazeologizmlar ko'pincha xalq og'zaki ijodi, she'riyat va adabiyotiga asoslanadi. Misollar:

"Boshini yeganda, qo'lini ham ushlab tur" – bu ibora o'zini yoki boshqalarni sinash, harakat qilishda ehtiyotkorlikni anglatadi.

"Ko'zda nur, qalbdagi azab" – bu ibora kimningdir tashqi ko'rinishi yoki hatti-harakatlarini tasvirlashda ishlatiladi, ammo ichki holati ham boshqacha bo'lishi mumkin.

Ingliz tili ko'plab madaniyatlarni o'z ichiga olgan global til bo'lgani uchun, uning frazeologizmlari ham ko'proq universal va ko'plab madaniyatlarga moslashgan. Ingliz frazeologizmlarida odamlar o'rtasidagi aloqalar, ijtimoiy rol va munosabatlar ko'pincha aks etadi. Ingliz tili dunyo bo'ylab keng tarqalgan va ko'plab madaniyatlar va tillar bilan o'zaro ta'sirda bo'lgan til sifatida, uning frazeologizmlari ko'pincha universal xarakterga ega. Ingliz tilidagi frazeologizmlar ko'proq umumiy insoniy tajribalar, emotsiyalar va ijtimoiy aloqalar bilan bog'liqdir. Bunday iboralar ko'pincha global qadriyatlar va amaliyotlarga asoslanadi. Ingliz tilida ko'plab frazeologizmlar xalqaro aloqalar, biznes va jahon tarixi bilan bog'liq. Buning natijasida inglizcha frazeologizmlar keng tarqalgan va global madaniyatga xizmat qiladi.

O'zbek frazeologizmlarida ko'proq milliy qadriyatlar, qishloq hayoti, an'analari va oilaviy aloqalar tasvirlanadi. O'zbekcha frazeologizmlar ko'pincha kuchli emotsiyalarni, odatdagi xalq ruhiyatini ifodalaydi, masalan, sevgi, g'urur, orzu-umidlar. O'zbek tili, o'zining boy adabiy va og'zaki an'analari bilan, frazeologizmlarining juda o'ziga xos bo'lishi bilan ajralib turadi va ko'pincha milliy qadriyatlar, tarixiy voqealar va xalqlarning o'ziga xos turmush tarzini aks ettiradi. O'zbek frazeologizmlarining o'ziga xosligi shundaki, ular xalqning tarixiy-madaniy tajribalarini, qadriyatlarini va muayyan ijtimoiy holatlarni ifodalaydi. O'zbek xalqining adabiy an'analari, folklor va she'riyat ham frazeologizmning rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. O'zbek tili, o'zining boy adabiy va og'zaki an'analari bilan, frazeologizmlarining juda o'ziga xos bo'lishi bilan ajralib turadi. O'zbekcha frazeologizmlar ko'pincha milliy qadriyatlar, tarixiy voqealar va xalqlarning o'ziga xos turmush tarzini aks ettiradi. O'zbek tilidagi frazeologizmlar ko'pincha qishloq hayoti, qabila an'analari, oilaviy aloqalar va tabiiy muhit bilan bog'liq.

Har ikki tilda ham frazeologizmlar milliy madaniyatning, tarixiy jarayonlarning va ijtimoiy strukturadagi o'zgarishlarning aksidir. Ingliz frazeologizmlari globalizatsiya jarayonlari bilan bog'liq bo'lib, ko'proq keng qamrovli va umumiy qadriyatlarga asoslangan, o'zbek frazeologizmlari esa milliy o'ziga xoslik va xalq an'alariga chuqur bog'lanib, yanada regional xarakterga ega. Frazeologizm – bu bir nechta so'zlardan tashkil topgan, lekin ularning yig'indisidan ko'ra boshqa, o'ziga xos ma'noga ega bo'lgan ibora yoki ifoda hisoblanadi. Frazeologik birikmalar tilda mavjud bo'lgan qat'iy tuzilmalar bo'lib, ularning ma'nosi ko'pincha so'zlarning alohida ma'nolaridan farq qiladi.

Frazeologizmlar odatda quyidagi turlarga bo'linadi:

Ishora frazeologizmlari – bu iboralarning ma'nosi to'g'ridan-to'g'ri ma'lum bo'ladi. Masalan, "turning a blind eye" ingliz tilida "ko'z yumish" ma'nosini anglatadi.

Qattiq frazeologik birikmalar – bu iboralar odatda o'zgarishsiz ishlatiladi va ular o'zaro ma'lum bir ma'no hosil qiladi. Masalan, "to make a decision" ingliz tilida "qaror qabul qilish" ma'nosini anglatadi.

Ijtimoiy-madaniy frazeologizmlar – bu tur frazeologizmning milliy yoki madaniy aloqalari bilan bog'liq bo'lib, har bir xalqning o'ziga xos qadriyatlari va an'alarini aks ettiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Ingliz va o'zbek frazeologizmlarining taqqoslanishi ularning milliy madaniyatlari o'rtasidagi farqlarni ko'rsatadi. Ingliz tilidagi frazeologizmlar ko'proq umumiy va global masalalarga, insonlar o'rtasidagi ijtimoiy aloqalar va kundalik hayotdagi osonliklarga e'tibor qaratadi. Ular ko'pincha umumiy insoniy tajribaga asoslanadi va ko'plab madaniyatlarda qo'llaniladi. Ingliz va o'zbek frazeologizmlarining tahlili ikki xalqning madaniy va tarixiy merosining til orqali ifodalanganligini ko'rsatadi. Ingliz frazeologizmlari ko'proq global va ijtimoiy aloqalar bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek frazeologizmlari milliy an'alar, o'ziga xos qadriyatlar va xalqning turmush tarzini aks ettiradi. Har bir frazeologizmning o'ziga xos ma'nosi va tuzilishi, uning yaratgan madaniyatni va jamiyatni yoritadi. Shu tarzda, frazeologizmlar nafaqat tilning, balki milliy dunyoqarashning ham bir qismidir. Frazeologizmlar tilning eng boy va rang-barang qatlamlaridan biridir. Ular nafaqat tilning lingvistik tuzilmasini aks ettiradi, balki bir xalqning dunyoqarashini, an'analari va madaniyatini ham o'zida mujassam etadi. Frazeologizmlar, shuningdek, xalqning tarixiy tajribalari, ko'plab qadriyatlari, ijtimoiy munosabatlari va axloqiy me'yorlari haqida ma'lumot beradi. Har bir millat o'z frazeologizmlarida o'zining milliy-madaniy o'ziga xosligini ko'rsatadi. Shu sababli, frazeologizm tahlili nafaqat tilshunoslik, balki madaniyatshunoslik, sotsiologiya va psixologiya nuqtai nazaridan ham katta ahamiyatga ega. Frazeologizmlar ko'plab jamiyatlarning tilida mavjud bo'lib, ular tilni boyitish bilan birga, ma'lum bir xalqning ijtimoiy hayoti, qadriyatlari va madaniyatini aks ettiradi. Har bir millatning frazeologizmlarida o'zining madaniy merosi, tarixiy voqealari, an'anaviy qadriyatlari va ijtimoiy hayoti aks etadi. Frazeologizm, o'z navbatida, xalqning ma'lum bir davrda qanday o'ylashi, qaysi qiyinchiliklarga duch kelganini va qanday tajribalarni o'zlashtirganini ko'rsatadi. Shunday qilib, frazeologizmning har bir shakli, til va madaniyatning o'ziga xosligining bevosita aksidir.

Ingliz tili dunyo bo'ylab keng tarqalgan va uning frazeologizmlari ko'plab madaniyatlar va tillar bilan o'zaro ta'sirda bo'lgani uchun, inglizcha frazeologizmlar keng qamrovli va global xarakterga ega. Ingliz tilidagi frazeologizmlar ko'pincha xalqaro qadriyatlar, biznes, iqtisodiyot va ijtimoiy aloqalar bilan bog'liq bo'ladi. Ingliz tilining global xarakteri, shuningdek, uning frazeologizmlarida ham o'z aksini topadi. Bu tilning frazeologizmlarida ko'plab xalqaro madaniyatlar va global qadriyatlar o'z ifodasini topgan.

O'zbek frazeologizmlari, o'z navbatida, milliy qadriyatlar, an'alar, folklor va xalqning o'ziga xos turmush tarzini aks ettiradi. O'zbek xalqining an'anaviy hayoti, oilaviy munosabatlari va tabiiy muhit bilan bog'liq bo'lgan frazeologizmlar ko'pincha xalqning tarixiy va madaniy merosidan kelib chiqadi. O'zbek frazeologizmlarining ko'plari oilaviy aloqalar, mehnat qadri, tabiat va qishloq hayotini aks ettiradi. Bu til frazeologizmlarining madaniy o'ziga xosligi, an'anaviy qadriyatlar va xalq hayoti bilan bevosita bog'liq.

Ingliz va o'zbek frazeologizmlarini taqqoslashda, ularning milliy-madaniy o'ziga xosliklari aniq ko'rinadi. Ingliz tilidagi frazeologizmlar ko'pincha universal va global qadriyatlar bilan bog'liq bo'lib, ko'plab xalqaro madaniyatlar bilan aloqada ishlatiladi. Ularning frazeologizmlarida jamiyatning ijtimoiy tuzilmasi, biznes va iqtisodiyotda yuz berayotgan o'zgarishlar aks etadi.

XULOSA

Frazeologizmlar tilning eng boy va kompleks qismlaridan biridir. Ular milliy madaniyatlarning o'ziga xosligini aks ettirib, til orqali xalqning dunyoqarashini, qadriyatlarini va an'analari haqida ma'lumot beradi. Ingliz va o'zbek frazeologizmlarini tahlil qilish, har ikki tilning milliy-madaniy o'ziga xosliklarini o'rganishga yordam beradi. Ingliz frazeologizmlari global va universal qadriyatlarni ifodalasa, o'zbek frazeologizmlari esa xalqning tarixiy va madaniy merosini, oilaviy qadriyatlarni, turmush tarzini aks ettiradi. Shunday qilib, frazeologizmlar tilning nafaqat lingvistik, balki madaniy va tarixiy qismi ekanligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. **Shamsutdinov, A. (2004).** *O'zbek frazeologizmlari* – O'zbek tilining frazeologik birikmalari va ularning tilshunoslik nuqtai nazaridan tahlili.
2. **Sodiqova, D. (2011).** *Ingliz tili frazeologiyasi* – Ingliz tilidagi frazeologik birliklar va ularning o'zbek tilidagi tarjimasi.
3. **G'ulomova, R. (2015).** *Til va madaniyat* – Til va madaniyat o'rtasidagi aloqalar, frazeologizmlar va ularning milliy-madaniy farqlari haqida tadqiqot.
4. **Akhrorov, S. (2009).** *Frazeologiya va tarjima* – O'zbek va ingliz tillaridagi frazeologik birliklarni o'zaro tarjima qilishning nazariy va amaliy jihatlari.
5. **Arbelyan, L. A. (1989).** *Ingliz frazeologizmlari va ularning rus tilidagi ekvivalentlari* – Ingliz frazeologizmlarining rus tiliga tarjima qilingan namunalarini tahlil qilish.
6. **Khramov, M. (2007).** *Milliy madaniyat va til* – Milliy madaniyatning tilga ta'siri, frazeologizmlarning milliy xususiyatlari va ularning o'ziga xosliklari.
7. **Shakhovsky, N. P. (1986).** *Frazeologiya va uning turli tillardagi ifodalanish shakllari* – Frazeologizm va uning tilshunoslikdagi o'rni.
8. **Urazov, K. (2012).** *O'zbek va ingliz tillaridagi idiomatik birikmalar* – Idiomatik birikmalar va ularning o'zaro farqlari haqida o'rganish.